

VIRTUÁLIS VALÓSÁGOK

A KERESZTÉNYSÉG REPREZENTÁCIÓJA *GOVINDA VILÁGÁBAN.* SZEMELVÉNYEK EGY MAGYAR KRISNA-HÍVŐ INTERNETES NAPLÓJÁBÓL¹

BODOSI-KOCSIS Nóra

6722 Szeged, Egyetem u. 2.
E-mail: moonbeam7hu@yahoo.com

Kivonat: Tanulmányomban egy a Magyar Vaisnava Hindu Egyesülethez tartozó Krisna-hívő kereszténységhez való viszonyát vizsgálom internetes naplóján keresztül. A keresztény vallási doktrínák és a Biblia újraértelmezése inkulturációs törekvésnek tekinthető, amely megegyezik a hívő vallási közösségének főbb törekvéseivel. Az olvasók által a blogban létrehozott alkalmi virtuális közösségeket szintén belefoglalom elemzésembe.

Kulcsszavak: Krisna-hívő, inkulturáció, kereszténység, egyéni értelmezés, blog

BEVEZETÉS

Fiatal társadalomkutatóként évek óta a magyarországi Krisna-hívő közösségekkel foglalkozom. Érdeklődésem középpontjában e közösségek inkulturációs törekvései állnak. Terepmunkáim során – mélyinterjúk segítségével – gyakran használtam fel a vizsgált közösség tagjainak saját, egyéni értelmezéseit az általam kutatott témával kapcsolatban, hiszen az egyéni értelmezések hozzájárulnak a közösség által konstruált jelentések kollektív horizontjához. Tapasztalataim szerint az általam kutatott mindkét, viszonylag kis létszámú Krisna-hívő közösség életében – a Magyar Vaisnava Hindu Egyesületben és a Sri Chaitanya Saraswat Math magyarországi közösségében – fontos szerepet tölt be az inkulturációra való törekvés, a helyi társadalmi, kulturális és vallási kontextusba való illeszkedés.² Jelen tanulmányban az inkulturáció témáját a keresztény vallás reprezentációján keresztül vizsgálom, mégpedig egy viszonylag új műfaj, a blog, azaz internetes napló segítségével. A blog, akárcsak a mélyinterjú, egyéni értelmezéseket tartalmaz. Az internetes napló azonban nyilvános, a bejegyzések után az olvasóknak lehetőségük van

¹ Kutatásom az OTKA K68325 kutatási projekt keretein belül valósult meg.

² Kocsis 2006: 105–117.

rá, hogy véleményt nyilvánítsanak, hozzászóljanak az adott témához. Tanulmányomban a napló egyes bejegyzéseihez fűzött hozzászólásokat is vizsgálom, a virtuális identitással rendelkező hozzászólókat egy alkalmi, virtuális közösség tagjaiként kezelve. Milyen értelmezéseket hoz létre a napló írója? Hogyan alakulnak ezek az értelmezések az olvasók hozzászólásain keresztül?

GOVINDA VILÁGA

A vizsgált blog a *Govinda világa* nevet viseli. Írója Govinda, aki a Magyar Vaisnava Hindu Egyesület tagja. Röviden bemutatom Govindát, illetve identitásának azt a részét, amelyet a naplóban felfed magáról, majd ejtek néhány szót a vallási közösségről is, amelyhez tartozik.

Govinda a blogban két idézet formájában vall önmagáról. „Ahelyett, hogy elátkozod a sötétséget, gyűjts inkább egy gyertyát.”³ „Éppen elég dolog van a világban, hogy kielégítse mindenkinek a szükségletét, de ahhoz már nem elég, hogy kielégítse a kapzsiságukat is. Sok-sok évvel ezelőtt úgy döntöttem, nem kívánom növelni a kapzsis táborát. Megismerkedtem egy távoli világ kultúrájával, életével és életszemléletével, s megragadt. Ezt szeretném közkincsé tenni, javára mindenkinek.”⁴

Govinda vallási közössége, a Magyar Vaisnava Hindu Egyesület a második legnagyobb létszámú és bizonyos értelemben a legrégebbi Krisna-hívő csoport Magyarországon. A Krisna-tudat Magyarországon az 1970-es évek közepén, végén jelent meg. Egy magyar származású, de Svédországban élő hívő, későbbi avatott nevén Abhay Narayan volt a magyarországi (titkos) misszió egyik felelőse. Narayan tagja volt az ISKCON-nak (International Society for Krishna Consciousness), amely a 20. századi amerikai és nyugat-európai Krisna-tudatú mozgalmak elindítója, A. C. Bhaktivedanta Swami Praphupada nevéhez köthető. Az 1980-as évek közepén, néhány évvel Praphupada halálát követően, Narayan szakított az ISKCON-nal, ahogyan a magyarországi Krisna-hívők döntő többsége is. Az ISKCON csak a rendszerváltást követően tűnt fel újra Magyarország spirituális palettáján. Napjainkban már ők a legnagyobb létszámú és legismertebb Krisna-hívő csoport Magyarországon. Abhay Narayan közösségének központja Szegedtől nem messze, a balástyai tanyavilágban található. Itt áll egy sajátos hindu templom, körülötte elszórtan pedig családi házak helyezkednek el, amelyekben hívő családok élnek. A település neve Nandafalva. Abhay Narayan az 1990-es évek elején meghalt, közössége azonban a mai napig követi a Krisna-tudattal kapcsolatos elveit. Narayan számára fontos volt a Krisna-tudatot a helyi társadalmi, kulturális és vallási kontextushoz illeszteni. A közösség tagjai soha nem viseltek indiai ruhát nyilvános helyen, nem árultak könyvet az utcán, viszont szanszkrit vallásos énekeket fordítottak magyarra, és magyar népdalokat alakítottak át Krisnát dicsőítő énekekké.⁵

Az inkulturációra való törekvés, a helyi vallásos kontextusba illeszkedés fontos szerepet játszik abban az értelmezésben, amelyet Govinda hoz létre a kereszténységről

³ <http://govinda.blogter.hu>

⁴ <http://govinda.blogter.hu>

⁵ A Krisna-tudat magyarországi történetéről lásd: KAMARÁS 1998: 46–64; KOC SIS 2004: 329–337; KOC SIS 2006: 105–117; FARKAS 2009: 29–33; TASI 2006.

blogjában.⁶ Govinda egyik hozzászólásában hangsúlyozza, hogy virtuális naplójában nem annyira magánemberként, mint inkább vallási közösségének tagjaként nyilvánul meg, identitásának kollektív részét felfedve. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a blog nem mindegyik bejegyzésének Govinda a szerzője, én azonban tanulmányomban minden írást úgy kezelek, mintha ő volna a szerző. Részben, mert ezek az írások az ő blogjában jelentek meg, és azonosul velük, részben pedig azért, mert az eredeti szerző kilétére nem mindig derül fény. A napló nagyon sokféle témával foglalkozik. Én jelen esszében a kereszténységgel kapcsolatos cikkekre fókuszálok. A blog bejegyzéseit tartalmuk szerint négy csoportra osztottam: 1. Biblia – lélekvándorlás; 2. Járt-e Jézus Indiában? 3. Krisna és Krisztus; 4. Vegetáriánus volt-e Jézus? Ezek a témák népszerűek voltak az olvasók körében is, sok hozzászólás érkezett hozzájuk.

BIBLIA – LÉLEKVÁNDORLÁS

Három, egymással összefüggő bejegyzés kapcsolódik ehhez a témához. Govinda azt próbálja bizonyítani, hogy a lélekvándorlás Jézus tanításainak része volt. Így ír: „Jézus egész küldetése során az igazi reinkarnációt tanította az embereknek – az élő ember lelki újjászületését.”⁷ Govinda értelmezése szerint ez nem más, mint „az ember misztikus egyesülése Isten szellemével”,⁸ amely által az emberi szellem kiszabadul a születés és halál körforgásából. A lélekvándorlást bibliai tényként kezeli. Példaként Keresztelő Szent Jánost említi, aki értelmezésében Illés próféta reinkarnációja volt. Govinda azzal érvel, hogy Illés karddal ölt, így – a karma törvényeinek megfelelően – Keresztelő Szent János kard által halt meg.⁹ A szövegben sok bibliai idézet olvasható. Govinda saját vallásának teológiai koncepcióit és szókincsét felhasználva hoz létre egy új értelmezést Jézus tanításáról. Ez az új értelmezés illeszkedik a Krisna-tudat főbb vallási elveihez. Mindez a közösség inkulturációs törekvéseiről árulkodik.

Milyen alkalmi virtuális értelmező közösség alakult ki e téma kapcsán? Milyen olvasói hozzászólásokat kapott ez a bejegyzés? Az olvasói véleményeket témájuk szerint csoportosítottam: kritika, felhívás toleranciára, és dicséret. A kritikát további két részre osztottam: 1. olyan emberek reflexiói, akik nem tagjai Govinda közösségének; 2. olyan hozzászólások, amelyek nagy valószínűséggel Krisna-hívóktól származnak, még ha nem is tartoznak bizonyosan Govinda csoportjába. A közösségen kívülről érkező bírálatok szerint a cikk a Biblia teljes félreértelmezésén alapul. Egy hozzászóló szerint egyenesen a Sátán megnyilvánulása.¹⁰ Érdekes megjegyezni, hogy a hozzászólók általában nem a hagyományos keresztény egyházak tagjai, hanem többségében új vallási közösségekből kerülnek ki.

⁶ Az inkulturáció, illetve a Krisna-hívó közösségek helyi kulturális, szociális, vallási kontextushoz fűződő, időnként ambivalens viszonya fontos kutatási témának tekinthető a Krisna-tudat hazai és nemzetközi társadalomtudományos vizsgálatában. A legtöbb munka azonban elsősorban az ISKCON-hoz tartozó közösségekkel foglalkozik. Lásd például: FARKAS 2009; BARABÁS 1997; FUJIDA–LUZNY 2010: 235–237.

⁷ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

⁸ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

⁹ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

¹⁰ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

Többféle csoport is szóba kerül. Néha már a név is árulkodik, amelyet virtuális identitásként használ némelyik olvasó. Egy *Hit* nevű hozzászóló a következőket írja: „Szerintem amit írtok, hülyeség. Menjetek a hit gyülekezetbe, és kérjetek tanácsot Németh Sándortól, mert ott van az igazság.”¹¹ Egy másik olvasó *Damn* („átok”) néven így nyilatkozik: „Szörnyű félreértelmezés, ne fordítsátok le a saját nyelvetekre!”¹² A közösségen belülről érkező kritikára jó példa a *Narayanguru* nevű olvasó. Mivel Govinda közösségének vezetője Abhay Narayan volt, feltehető, hogy az olvasó valamilyen kapcsolatban áll a közösséggel, vagy legalább a Krisna-tudattal. *Narayanguru* szerint a keresztre feszítés egyszerűen gyilkosság volt, a keresztények mégis „miséken emlékeznek meg róla, mint emberáldozatról”.¹³ *Narayanguru* szerint „nem kéne ezzel fertőzni egy tiszta irányvonalat”.¹⁴

A toleranciára való felhívás sok hozzászólásban megjelenik. Számos olvasó vallja, hogy mindegy, milyen lelki ösvényen halad az ember, legyen az Krisna-tudat vagy a kereszténység, a szeretet az, ami számít.¹⁵ Ez a hozzáállás Abhay Narayant is jellemezte, így attribútuma Govinda közösségének is, bár a hozzászólók kilétére nem derül fény.

Néhányan egyszerűen csak tetszésüket fejezik ki, megdicsérik a cikket vagy magát a blogot.¹⁶

JÁRT-E JÉZUS INDIÁBAN?

Ez a téma egy rövid könyvismertetést takar. Nyikolaj Notovics 1894-ben megjelent, *Jézus Krisztus ismeretlen élete* című könyvével foglalkozik. A könyvben leírtakból Govinda azt emeli ki, hogy Jézus ifjúkorában hosszú éveket töltött Indiában, ahol jógikus képességekre tett szert, amelyeket később, tanításai során használt is.¹⁷ Ez az írás szintén értelmezhető inkulturációs törekvésként, hiszen a hinduizmust és a kereszténységet sajátos módon igyekszik összekapcsolni.

A hozzászólásokban két téma jelenik meg: dicséret és megerősítés, illetve felhívás toleranciára. Egy *yoda* nevű olvasó ennyit ír megerősítésként: „Igen, Jézus tényleg járt Indiában.”¹⁸ Számos olvasó szerint nem lényeges, hogy járt-e Jézus Indiában, a kérdés, hogy „járt-e Jézus nálad?”.¹⁹ A hozzászólásokból nem derül ki, hogy ezek a személyek keresztények-e vagy sem. Egy hozzászóló megemlíti, hogy Jézus meglátogatta őt, és olyan új kinyilatkoztatásokban részesült, amelyeket a vallások nem tartalmaznak.²⁰

¹¹ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

¹² <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

¹³ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

¹⁴ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

¹⁵ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

¹⁶ <http://www.govinda.blogter.hu/107973/biblia-lelekvandorlas>

¹⁷ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

¹⁸ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

¹⁹ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²⁰ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

KRISNA ÉS KRISZTUS

Ez a téma három, egymással szorosan összefüggő cikkből áll. Annak megfelelően, amit már a cím is előrevetít, Govinda Krisnát és Jézust hasonlítja össze. Ismét sokat idéz a Bibliából és a Krisna-hívők szent könyvéből, a Bhagavad-Gítából. Govinda szerint hasonlóságok ismerhetők fel a két személy életében és tanításában. Ami az életüket illeti, Govinda megemlíti, hogy mindkettőjük édesanyja szűz volt, és a nevük is hasonlított egymásra: Miriam és Maya. Jézust keresztre feszítették, Krisnát pedig egy alkalommal átlótték egy nyílvezzővel. Tanításaikban mindketten azt hangsúlyozták, hogy az ember nem egyenlő az anyagi testtel, hanem a Legfelsőbb Lélek gyermeke, és anyagi testében csak ideiglenesen tartózkodik. Ennek bizonyítására Govinda egyaránt idéz a Bibliából és a Bhagavad-Gítából. Zárszóként arra buzdít, hogy „elmélkedve, imádkozva olvassuk az Újtestamentumot és a Bhagavad-Gítát”,²¹ így tudjuk a legjobb megértést biztosítani saját magunk számára.²² Ez a téma ismét értelmezhető inkulturációs próbálkozásként, hiszen itt is a Krisna-tudat és a kereszténység között igyekszik kapcsolatot építeni a szerző.

A cikkek népszerűek voltak az olvasók körében, sok hozzászólást kaptak. A főbb témák a következők: kritika, dicséret, felhívás toleranciára és humor. A kritikát itt is két részre lehet osztani: egyfelől megjelennek a keresztény olvasóktól származó bírálatok. *Timi* például így ír: „A cikk megtévesztő, az igazság egyszerű – krisztusi.”²³ Mások hosszan sorakoztatják az érveket, hogy bizonyítsák, Krisnának és Krisztusnak semmi köze nincs egymáshoz. *Csobogo vizek hangja* szerint például az még nem keresztre feszítés, hogy Krisnát egyszer átlótték egy nyíllal.²⁴ Néhány olvasó kritikával illeti a szerző érvelését, arra panaszkodnak, hogy számukra nehezen követhető a cikk.²⁵ Mások egyetértésüket fejezik ki a cikk tartalmával kapcsolatban. *Petya* például így ír: „Jézus hite a Krisna hitben gyökerezik.”²⁶ Toleranciára való felhívás is megjelenik. Több olvasó jelzi, hogy teljesen mindegy, kiben hisz valaki, Jézusban vagy Krisnában, a lényeg, hogy szeresse Istent és az embertársait.²⁷ Egy hozzászólásban a humor is feltűnik. *Mcdas*, aki ISKCON-hoz tartozó Krisna-hívő,²⁸ így ír: „Jézus Krisna” és „Gourangyal” – ez utóbbi egy alkalom szülte variáció a Krisna-hívők jellegzetes vallási üdvözlésére, a Gourangára.²⁹

VEGETÁRIÁNUS VOLT-E JÉZUS?

Utolsó témám négy, egymással összefüggő szöveggént jelenik meg a blogban. Mint az már a címből is látszik, ezek az írások is inkulturációs törekvésekről árulkodhatnak, hiszen kapcsolatot próbálnak építeni a Krisna-hit és a kereszténység között. A szerző azzal indítja

²¹ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²² http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²³ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²⁴ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²⁵ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²⁶ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²⁷ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

²⁸ Ezt a tényt nem említi meg a hozzászólásban, de ismerem őt más internetes oldalakról, ahol felfedte kilétét.

²⁹ http://www.govinda.blogter.hu/11929/jart_e_jezus_indiaban

érvelését, hogy azok számára, akik nem esznek húst, nehezen elfogadható, hogy Jézus nem volt vegetáriánus. Govinda az Újtestamentum bizonyos részeinek újraértelmezésével igyekszik ennek az ellenkezőjét bizonyítani. Az utolsó vacsorából indul ki, amely a Biblia szerint pészach ünnepén történt, amikor a zsidók hagyományosan bárányt esznek. Govinda szerint azonban az utolsó vacsora időpontja nem egyezett meg a pészachéval. Ennek alátámasztására a Bibliából és keresztény teológusoktól idéz. A cikk másik sarkalatos témája, hogy Jézus valóban fogyasztott-e halat. Govinda szerint a halevést misztikusan kell érteni. Jézus valójában nem evett halat, ez a tévedés a Biblia misztikus-szimbolikus nyelvezetének félreértelmezéséből fakad.³⁰

A hozzászólások három téma köré csoportosulnak: felhívás toleranciára, gondolatok a vegetáriánussá válásról és vita arról, hogy Jézus tényleg vegetáriánus volt-e vagy sem. A tolerancia ebben a témában is markánsan jelen van. Több olvasó is jelzi, hogy nem lényeges, Jézus evett-e húst, vagy sem, a tanításai fontosak. *Halandor* például így ír: „Mindenki maga döntse el, mit eszik.”³¹ Néhányan arról írnak, milyen okokból válhat valaki vegetáriánussá. *Solyomz* szerint az a legjobb, ha valaki belső indítást érez, és úgy lesz vegetáriánus, de azért azt is meg kell becsülni, aki csak divatból válik azzá.³² *Csobogo vizek hangja* szerint ebben az esetben először a test tisztul meg.³³ Jézus étkezési szokásairól szerzteágazó vita bontakozik ki a hozzászólók között. Akik egyetértenek azzal, hogy Jézus vegetáriánus volt, nem fűznek hosszabb magyarázatot a témához, csupán egyetértésüket fejezik ki. Azok viszont, akik vitatják Jézus vegetarianizmusát, hosszabban érvelnek. *Idmakai* bibliai idézeteket használ, hogy bizonyítsa: Jézus evett húst.³⁴ *Hanter* szerint „Jézus a húsvéssal magára vette mások fájdalmát”.³⁵ *Hanter* ugyan nem fedi fel, hogy milyen vallási felekezethez tartozik, de a „mások szenvedésének magára vétele” arra enged következtetni, hogy esetleg keresztény lehet. Ismét keresztény vallási háttérrel rendelkező olvasók fejezik ki egyet nem értésüket. Érdemes még megemlíteni, hogy Govinda maga is hozzászól a témához. Azt próbálja bizonyítani, hogy azok számára, akik nem esznek húst, fontos látni, hogy Jézus vegetáriánus volt. Ez *Crys* számára volt válasz, aki szerint mind-egy, hogy Jézus evett-e húst, vagy sem.³⁶

NÉHÁNY VÉGKÖVETKEZTETÉS

Végszóként elmondható, hogy az általam elemzett cikkek összhangban állnak Govinda vallási közösségének alapelveivel. A kereszténységet Govinda oly módon ábrázolja, hogy az kapcsolatba hozható a Krisna-hittel. Ennek bizonyítására új értelmezést ad a Bibliáról és néhány keresztény vallási elképzelésről. Ez tekinthető egyfajta inkulturációs törekvésnek, a helyi vallási és kulturális kontextusba történő illeszkedésnek.

³⁰ http://www.govinda.blogter.hu/8265/vegetarianus_volt-e_jezus

³¹ http://www.govinda.blogter.hu/8265/vegetarianus_volt-e_jezus

³² http://www.govinda.blogter.hu/8265/vegetarianus_volt-e_jezus

³³ http://www.govinda.blogter.hu/8265/vegetarianus_volt-e_jezus

³⁴ http://www.govinda.blogter.hu/8265/vegetarianus_volt-e_jezus

³⁵ http://www.govinda.blogter.hu/8265/vegetarianus_volt-e_jezus

³⁶ http://www.govinda.blogter.hu/8265/vegetarianus_volt-e_jezus

Az alkalmi virtuális közösségek esetében a főbb témák a következők voltak: kritika, dicséret és felhívás toleranciára. Érdekes megemlíteni, hogy különböző vallási háttérrel rendelkező olvasók – különösen a keresztény új vallási közösségekből származók – gyakran fejezték ki egyet nem értésüket Govindával. Vitakoztak vele, időnként nagyon erőteljes retorikát használva. Vajon egy keresztény új vallási közösség tagja miért olvas egy hindu blogot? Hogyan lehetne az alkalmi virtuális közösségek által létrehozott olvasatokat tovább értelmezni, tágabb kontextusba helyezni? Ezek a kérdések további kutatások tárgyát képezik.

IRODALOM

BARABÁS Máté

1997: *Közösségek találkozása. Krisna-völgy Somogyvámoson*. Budapest: MTA Politikatudományi Intézete. www.terebess.hu/keletkultinfo/barabas/html. Utolsó elérésem: 2011. 01. 30.

FARKAS Judit

2009: *Arzsuna dilemmája. Reszocializáció és legitimáció egy magyar Krisna-hitű közösségben*. MTA Néprajzi Kutatóintézete, PTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, L'Harmattan.

FUJDA, Milan–LUZNY, Dusan

2010: *Oddani Krsny. Hnutí Haré Krsna v pohledu sociálních ved* [Krisna-hívők. A Hare Krisna-mozgalom társadalomtudományos perspektívából]. Plzen: Západočeská univerzita v Plzni.

KAMARÁS István

1998: *Krisnások Magyarországon*. Budapest: Iskolakultúra.

KOCSIS Nóra

2004: Krishna in Heroes Square: Devotees of Krishna and National Identity in Post-Communist Hungary [Krisna a Hősök terén: Krisna-hívők és nemzeti identitás a posztkommunista Magyarországon]. *Journal of Contemporary Religion*, Vol. 19, Nr. 3, 329–337.

2006: Devoting Krishna in a Hungarian Way: Religious and National Identity in the Hungarian Brahmana Mission. A Case Study [Krisnát tisztelni magyar módra: nemzeti és vallási identitás a Magyar Bráhmána Misszióban. Esettanulmány]. *Acta Ethnographica Hungarica*, Vol. 51, 105–117.

TASI István

2006: „Táncoló fehér elefántok”. In: A. GERGELY András–PAPP Richárd–PRÓNAI Csaba (szerk.): *Kultúrák között. Hommage à Boglár Lajos*. Budapest: Nyitott Könyvműhely Kiadó. www.terebess.hu/keletkultinfo/krisna.html. Utolsó elérésem: 2011. 01. 30.

www.govinda.blogter.hu. Utolsó elérésem: 2011. 03. 08.